

Vrela

OPORUKA BISKUPA MARTINA BORKOVIĆA (1667–1687)

Metod HRG, Zagreb

Oporuku zagrebačkog biskupa Martina Borkovića (1667–1687) spominje u „Zborniku zagrebačke nadbiskupije”, dr. J. Buturac u životopisu biskupovu:¹ „Borković je proširio svetište katedrale, obnovio biskupski dvor, pomogao gradnju grko-katoličkog sjemeništa u Zagrebu, započeo gradnju sirotišta u Vlaškoj ulici i oporukom se pobrinuo za njegovu konačnu izgradnju”, ali ne govori ništa o samoj oporuci niti ne navodi izvora za podatke.

Dr. D. Nežić u istom Zborniku² navodi: „...počeo je (Borković) graditi ubožnicu sv. Martina u Vlaškoj ulici. I ako taj zavod nije dovršio, oporučno je ostavio sav za to potrebiti novac, kojim je brzo iza njegove smrti ubožnica dovršena (1691) i uz nju podignuta kapela sv. Martina” (str. 722). Navodi izvor: „Annalium Ordinis s. Pauli vol. II, Benger”, str. 245. Odmah nastavlja: „Kako razabiremo iz pojedinih odlomaka ovdje-ondje zabilježenih, morala je i oporuka biskupa Borkovića doista biti vjerni odraz njegove plemenite duše. Nisam mogao opaziti, da li je ta njegova oporuka gdje u cijelosti sačuvana” (ondje).

Dr. A. Sekulić u svojoj novijoj studiji o Borkoviću u „Croatia Christiana periodica”³ uopće ne govori o oporuci.

Borkovićeve oporuku, međutim, nije teško naći. U Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu u seriji Acta testamentaria pod br. 162 nalazi se originalna oporuka, a pod br. 165 i spis o izvršenju oporuke.⁴

1 Josip BUTURAC, *Zagrebački biskupi i nadbiskupi 1094–1944*; br. 56. Martinus Borkovich (1667–1687), Kulturno poviestni zbornik zagrebačke nadbiskupije, Zagreb, 1944, str. 53–54; citat na str. 54.

2 Dragutin NEŽIĆ, *Biskup Borković*, Zbornik zagrebačke nadbiskupije, Zagreb, 1944, str. 705–726; citat str. 722.

3 Ante SEKULIĆ, *Biskup Martin Borković (1597–1687)*, Croatia Christiana periodica, Zagreb, 1985, IX, br. 15, str. 65–88.

4 Oporuka se nalazi u Nadbiskupskom arhivu, u seriji Acta testamentaria br. 162 (str. 1–20). Prema rukopisu sudeći pisao ju je, svakako prema diktatu biskupovu, mali sudac Zagrebačke županije Kristofor Mikulić. Njegov se rukopis prepoznaje i u oba kodicila. Borković je potpisao oporuku i prvi kodicil posve sigurnim rukopisom, dok je potpis drugog kodicila (str. 20) jedva čitljiv, ali je nesumnjivo njegov. Oporuka je na donjem dijelu po sredini na prijelomu od str. 1–16 ponešto oštećena, (vjerojatno izgrizena od miševa), no tekst nije toliko oštećen da se ne bi dao sa sigurnošću dopuniti. Dopunjena mjesta u tiskanom tekstu donesena su u zagradi ().

Ovdje donosimo najprije kraći hrvatski sadržaj oporuke, zatim njezin potpun tekst, a onda iz spisa o izvršenju oporuke najbitnije i, koliko nam se čini, najznačajnije stavke, koje će osobito zanimati povjesničare umjetnosti.

1. SADRŽAJ OPORUKE

Oporuka je napisana 12. ožujka 1682, a dodana su joj dva kodicila: 21. studenoga 1686. i 8. listopada 1687.

U uvodu svoje oporuke biskup Borković spominje svoju pripadnost Redu sv. Pavla pustinjaka (pavlinima) i svoju poglavarsku službu u Redu („fueram indignus Superior”), zatim imenovanje za biskupa 19. studenoga 1667, nakon smrti Petra Petretića, koji je bio slavan krepostima i znanjem. Ne znajući za posljednji dan svoga života „u koji će mi biti bliži... Isus Krist”, vrši ovu rasporedbu; ne želi da to čini protiv kanonskih propisa, ni papinskih odluka ni protiv običaja zagrebačke Crkve.

Dušu preporučuje Bogu te ispovijeda svoju vjeru spreman prije izgubiti život nego se usprotiviti neprevarljivoj istini Rimokatoličke Crkve.

Tijelo želi da mu bude pokopano u stolnoj crkvi, gdje Kaptol odredi, iako bi volio biti pokopan uz biskupa Benka Vinkovića, ili u nekoj crkvi svoga Reda, ako se dogodi da umre negdje u blizini kojeg samostana. Na grob neka se postavi jednostavna kamena ploča bez pohvalnice „koju, moram priznati, ne zaslužujem”. Pogreb neka bude u skladu s redovničkim siromaštvom. Tom prigodom neka se obilno dijeli milostinja siromasima i prije i za vrijeme pogreba, kao i poslije njega.

Kod Kaptola je osnovao zakladu od 1 000 for. Svaki mjesec neka se za njegovu dušu služi misa kao i na godišnjicu smrti i k tome po jedna u osmini Bezgrešnog Začeca i Uznesenja Marijina.

Isusovcima ostavlja 1 000 for. od čega će imati naknadu za troškove osmodnevnih duhovnih vježbi za mladomisnike prije njihova ređenja i u drugim prilikama, kako to traži sinoda iz 1673. Održavanje duhovnih vježbi preporučuje biskupima i isusovcima u zagrebačkom isusovačkom kolegiju.

Remetskom pavlinskom samostanu ostavlja 1 000 for.

Za predstavnika Pavlinskog reda u Rimu ostavlja 1 000 škuda.

Daljnih 1 000 for. ostavlja pavlinskom samostanu u Olimju, što ga je osnovao prabliježnik hrvatskog kraljevstva Ivan Zakmardy.

Određuje da se svih ovih 5 000 for. koristonosno uloži, a kamatama da se služi oni kojima je glavnica namijenjena.

Ispričava se što pavlinima nije više ostavio. Priznaje da sve ima od redovničke zajednice i osjeća se obaveznim prema njoj. Ponizno moli neka mu se oprostite propusti koje je učinio za vrijeme uprave: neka se pripišu njegovoj nesposobnosti.

Knjige neka se vrate remetskom samostanu ili drugamo, kako su obilježene.⁵ Želi da se ondje uredi knjižnica, jer bez nje mnoge knjige propadaju.

⁵ Biskupska knjižnica (tzv. Metropolitana) još nije bila uređena te se Borković služio i posuđenim knjigama, čini se ponajviše iz remetskog pavlinskog samostana, a kao savjestan čovjek želi da se posuđene knjige vrate vlasnicima.

Veli da je mislio još nešto drugo graditi osim proširenja vanjske sakristije u katedrali; neke drvene zgrade srušiti, podići nekoliko kula i pokriti ih crijepom koji je već biskup Petretić pripremio, ali nadošla je buna 1670. godine, zatim kuga, strah od Turaka, glad, strah na sve strane; sve ga je to sprečavalo.

Sjeća se svojih roditelja, koji su pokopani u Petrovini. Za njih je dao 500 for. Kaptolu za mise. Neka ih služi župnik na godišnjicu smrti i u kvatreno vrijeme za njega, roditelje i rodbinu.

Ponovno se preporučuje Kaptolu u molitve. Preporučuje da se obredi u katedrali točno vrše. Neka se obdržavaju sinodalni propisi, osobito preporučuje da arhidakoni savjesno obavljaju kanonske pohode (vizitacije) župa.

Svojoj starijoj sestri Ani ostavlja 100 for.; neka joj se ne daju najedanput, da ih prebrzo ne potroši; neka joj se dade i žita. Ako bi ona umrla prije njega, neka se tih 100 for. dade njezinu sinu i drugim bližim rođacima. Od ostale rodbine spominje Gašparove, Nikoline i Ivanove sinove – rođake u 3. koljenu. Njima i njihovim sestrama neka se nešto podijeli. Javit će se još neki drugi rođaci, a to možda i nisu. Neka se i njima podijeli nešto kao i drugim siromasima.

Sluge, službenici, provizori, kaštelani imaju plaću prema ugovoru; ako im još nešto nije isplaćeno, neka im se isplati. Osobito hvali nadzornika dobara u Ivaniću Ivana Šoršu. Neka se vjeruje njegovim izjavama. Navodi neke pojedinačne slučajeve koje je riješio, da ne bi izvršitelji oporuke ponovno namirivali nečija potraživanja koja su već naplaćena. Posebno još hvali vjernost notara Nikole Tribinca.

Nadalje navodi kako je od udovice Ivana Zakmardija htio otkupiti predij Biškupec kod Zeline, ali nije uspio. Ondje je želio sagraditi usputno svratište za biskupe. Moli svoje nasljednike, neka taj predij više nikome ne daju u najam, nego da ga spoje s biskupskim posjedima.

Kaptol upozorava da je dobio od kralja Leopolda i od obje komore (Dvorske i Ugarske) pismenu odluku da iza smrti biskupa i svećenika pokretnom i nepokretnom imovinom imaju upravljati ovlaštenici Kaptola; neka Kaptol stoga pazi da se Komore ne bi pokušale umiješati.^{5a}

Određuje što da se čini sa žitom u Gradecu, Ivaniću i u Zagrebu. Posebno preporučuje neka Kaptol nastavi njegova nastojanja da kupi Božjakovinu i u tu svrhu da se proda dio žita i vina, pa podigne i zajam, ako bude potrebno. Ako ta kupnja ne uspije,⁶ neka se 100 kvarta žita razdijeli u Pokupskoj krajini, a ostatak proda. Neka onda 1 000 for. posluži za katedralu, a 1 000 for. za sjemenište. Preporučuje da se u to ime u sjemenište primaju članovi obitelji Borković i Fabijanić iz Domagovića.

Raspoređuje kako se ima razdijeliti srebrnina: zdjele, čaše, križevi, prsteni, noževi, zatim slike, tepisi i sl. Pri tom je vrijedno spomenuti obilnu pomoć za orgulje u crkvi sv. Katarine. Dosta stvari ostavlja katedrali.

5a Usp. bilj. br. 14 uz tekst oporuke.

6 Kako se vidi iz kodicila, Borković je prepustio Božjakovinu, nekadašnji križarski posjed, a zatim posjed Zrinskih, grofu Ivanu Draškoviću i u tu svrhu namijenjeni novac odredio je za budući toranj katedrale koji treba što prije izgraditi.

Banu Nikoli Erdödyju ostavlja zbog njegove odanosti sliku Bl. Dj. Marije Čenstohovske na drvu, koju je dobio iz Prusije, a ban je veoma poštuje. Upozorava da je banu Nikoli Erdödyju domovina dužna mnogo zahvalnosti, napose zbog njegova zauzimanja godine 1670. i 1683. Hrvatskim staležima preporučuje stalnu vjernost rimokatoličkoj vjeri, ako hoće dobro svojoj domovini, te ih moli neka pomažu kler u njegovim pravima i nastojanjima.

Opet se vraća na žito i vino. Ako bude kakvih zaostataka u podavanjima, neka se kmetovima oprost i zaostatak pokloni. — Goveda u Gradecu i Ivaniću neka se dobrim dijelom ostave kao inventar, ako izvršitelji oporuke tako odrede. Jedan dio neka se dade rodbini, a ostatak proda. Žito, vino, namještaj i drugo neka se raspodijeli prema ocjeni izvršitelja u dogovoru s Kaptolom.

U gotovini ima sada (na dan pisanja oporuke, tj. 12. ožujka 1686) 3 000 for. u raznoj valuti (zlatnici, cekini, „turkeši“ i sl.).

Crkveno ruho (albe, rokete i sl). ostavlja katedrali; polovicu stolnjaka, ručnika i sl. također katedrali, drugu polovicu remetskoj crkvi; od toga se slobodno nešto ostavi kao inventar dvoru prema ocjeni izvršitelja. Još neke predmete raspoređuje i poklanja nekim osobama te remetskim pavlinima. Ove odredbe mogu izvršitelji i mijenjati, povećavati, umanjivati, kao što smiju raspolagati i s onim što on nije spomenuo.

Kao izvršitelje oporuke određuje:

kaptolskog prepošta, naslovnog kninskog biskupa Aleksandra Mikulića,
lektora Zagrebačkog kaptola Ivana Josipa Babića,
čazmanskog prepošta Ivana Zniku,
kustosa katedrale Matiju Stoklasa,
protonotara Kraljevine⁷
i Nikolu Tribinca.

Moli da se ne zavlači sa služenjem misa te se preporučuje Zagrebačkom i Čazmanskom kaptolu, kao i svemu dijećanskom kleru, zatim pavlinima, isusovcima, franjevcima i kapucinima.

Ponovno prepušta sudu izvršitelja oporuke sve što još treba dodati i prebrojiti i konačno još jednom preporučuje svoju dušu.

Oporuka je pisana na dan 12. ožujka 1686. uz napomenu da je 12. ožujka započeo svoje školovanje. Potpis: o. Martin Borković, nevrijedni biskup zagrebački s. r.

7 Prabilježnik (protonotar) Kraljevine bio je tada *Stjepan Jelačić*, od 31. siječnja 1681. do 13. veljače 1690 (Zaključci Hrvatskog sabora I, Zagreb, 1958 /1631–1693/), kada je mjesto pok. Baltazara Vragovića izabran za banovca, a za prabilježnika je izabran Juraj Plemić, bilježnik (notar) Zagrebačke, Križevačke i Varaždinske županije, ujedno i bilježnik Zagrebačkog i Čazmanskog kaptola (Loci credibilis jednog i drugog Kaptola, što je ostao do konca života)! — Ne znamo što bi kod izvršenja oporuke mogli raditi kustos Stoklas (koji je umro još prije Borkovića, 25. travnja 1687), zatim prabilježnik Jelačić i notar Tribinac, jer ta trojica nisu u spisu o izvršenju oporuke nigdje navedeni. Čini se da su najviše posla oko izvršenja oporuke imali novi kustos Znika i lektor Babić, svakako u suglasnosti s drugim članovima Kaptola, a Tribinac da je sudjelovao kad se radilo o ekonomskim pitanjima.

Oporuka ima dva dodatka (kodicila). Prvi je pripisan 21. studenoga 1686. drugi 8. listopada 1687. „occasione modernae infirmitatis”. Potpis na drugom dodatku jedva je čitljiv i ide sve više udesno gore preko teksta, kao da ga je pisao čovjek koji više ne vlada svojom rukom i kao da ne vidi! K tome završetak drugoga dodatka nije napisan na kraju, nego na str. 18. gdje je još bilo malo mjesta.

U prvom dodatku govori se o razdiobi onih 1 000 for. koji su ostali od namjeravane kupnje Božjakovine, koju je prepustio grofu Ivanu Draškoviću. Taj je novac bio prije namijenjen za popravak krova na katedrali. Sada mjesto toga ostavlja pun hambar žita (prosa, izuzevši 100 kvarta za Pokupsku krajinu). Prodajom tog žita dobit će se puno više od 1 000 for. Onih pak 1 000 for. određuje za popravak pavlinskog samostana u Budimu ili za neki drugi samostan, ako se ovaj ne bi popravljao. Drugu 1 000 for. ostavlja za nemoćne svećenike, ako bude za njih kupljena kuća. Taj novac ulaže kod Kaptola. Daljnjih 100 for. određuje za mise po 5 groša, koje neka se odmah služe; isto tako 100 for. neka se podijeli siromasima.

U drugom dodatku dopunjuje neke svoje odredbe iz oporuke. Tako određuje da na svakom alodiju ostane 12 krava i 12 volova kao inventar; ostala goveda neka se daju njegovoj sestri Ani i rođacima. Isto tako neka im se prema ocjeni izvršitelja oporuke razdjeli 100 kvarta žita.

Generalu (pavlinskog) Reda ostavlja 100 zlatnika za potrebe Reda, kapucinima 20 vedara vina, isusovcima za orgulje u crkvi sv. Katarine 700 for., a svakom prebendaru jednu kvartu pšenice. Odojci (misli na one koji mu pripadnu od biskupske crkvene desetine) neka se razdijele po običaju, a neka se pri tom ne zaborave siromašni plemići rođaci iz Domagovića. Lepoglavskom samostanu ostavlja 15 vagana soli, a drugim pavlinskim samostanima koliko bude moguće. Hospital neka se dovrši prema njegovoj nakani iz njegove imovine prema ugovoru. I konačno onih 5 000 for. što ih je bio namijenio za Božjakovinu ostavlja za toranj katedrale i određuje da se s gradnjom što prije počne. Taj novac Kaptol ne smije upotrijebiti u druge svrhe.

2. TEKST OPORUKE BISKUPA MARTINA BORKOVIĆA ^{7a}

+

In nomine Patris et Fili et Spiritus Sancti. Amen.

Ego frater Martinus Borkovich ex Ordine Sancti Pauli primi eremitae, cuius quondam fueram indignus Superior,⁸ nominatus fui onerosi Episcopatus Zagrabiensis episcopus 19. Novembris 1667. ab Augustissimo Imperatore et Rege Apostolico huius nominis primo Leopoldo, cuius propensionem erga me insufficientem sit merces ipse Deus, et hoc in locum reverendissimi et illustrissimi Petri

^{7a} Tekst oporuke donosi se nepromijenjen, osim što su velika slova, gdje je bilo potrebno, zamijenjena malima i što je slovo *u* dosljedno promijenjeno u *v*, npr. Borkovich, uirtutibus, uitae, Saluator itd. Lakune u oštećenom tekstu donesene su dopunjene u zagradama (). – Inače tekst je pisan neprekinuto, a radi preglednosti ovdje je donesen razdijeljen na logične odlomke.

⁸ Borković je tri puta bio general Pavlinskog reda: 1644–1650, 1650–1651. i 1657–1663. Vršio je, međutim, i druge službe: bio je vizitator istarsko-primorske provincije (1638–39), vikar lepoglavskog samostana, triput generalni vikar Reda (1640. i sl. god.; 1651–1657. i 1663. do imenovanja biskupom. – Usp. Sekulić, o. c., str. 69, 75–77.

Petrechich,⁹ archiepiscopi Colocensis, viri virtutibus et doctrina clarissimi, ignorans diem extremum vitae labilis in qua sit propius mihi qui me suo pretiosissimo Sanguine redemit Christus Iesus, omnium misericordissimus Salvator, facio infrascriptam dispositionem in nullo intendens derogare iuribus canonicis aut decretis Summorum Pontificum ac laudabilibus usibus huius Almae Ecclesiae.

Et primo¹⁰ quidem commendo Deo animam meam Sanguine eius Sacratissimo redemptam, credens ea omnia quae Sancta Mater Ecclesia Romano Catholica credit et profitetur, credere iubet et profiteri, ita damnans omnia quae damnat, anathematizans quae anathematizat, paratus, Deo meo adjuvante, vitam hanc mortalem amittere prius, quam eiusdem Sanctae Matris Ecclesiae Romano Catholicae veritati infallibili scienter contravenire.

Corpus miserum in hac ecclesia c(ath)edra in loco ubi venerabili Capitulo visum fuerit se(pe)lietur, licet cuperem si esset modus, penes reverendissimum (episcopum) Benedictum Vinkovich vel etiam in loco aliquo s(acr)ae meae Religionis, si mori me contingeret in ea vicin(it)ate, cum appositione simplicis lapidis, sine aliqua l(a)ude, quam fateri debeo me non mereri. Sepulturam D(omin)is executoribus cum venerabili Capitulo paupertati conformem religiosae commendo, cum memoria pauperum omnimodo possibili, non solum ante et in ipsa tumulatione, sed post eandem.

Quia vero bonum est pro mortuis orare, deposui venerabili Capitulo Zagrabiensi mille Rhenenses in scudatis Venetis pro Sacro singulis mensibus persolvendo, cum anniversario et Placebo, iuxta eorundem pium usum, uno item Sacro infra Immaculatam Beatissimae Virginis Mariae octavam et alio infra gloriosam Assumptionem eiusdem, uti pateret in datis reversionalibus.

Dedi aliud mille Ranensium etiam in scudatis Venetis reverendis patribus Societatis Iesu occasione spiritualium exercitiorum, quae clerici huius seminarii et alii ante praemittere debent primo sacro sanctae Missae sacrificio et alias, ut vel aliquam refusionem occasione victus habeat urbanale hoc Collegium Zagrabiense, licet optimi viri zeli nihil plane habere voluissent vel petiissent, qui sacer modus exercitiorum imposterum semper servandus iubetur a sacra Synodo dioecesana habita 1673, quia saluberrimus pro dominis sacerdotibus, tot periculis expositis, consequenter demisse commendatur reverendissimis dominis successoribus Episcopis huius ecclesiae, ita dictis patribus Societatis Iesu, si interdum reverendissimi domini Episcopi variis occupati non ita attendere possent, nec dicta exercitia alibi habeantur, quam in dicto Collegio, quia pia Synodus intentio suo frustraretur f(ructu) et clerici hoc in passu tepidiores facile opus salutif(er)um eluderent, fiant porro iuxta praescriptum sancti (Pat)ris Ignatii et usum hactenus observatum quoad int(egr)os octo dies.

Dati etiam sunt reverendis patribus conv(en)tus Rhemetensis supra Zagrabiam mille Ranens(es) pariter in scudatis, uti reverendissimi patris Generalis, cum venerabili definitorio litera recognitionalis testaretur, cum sui obligatione, quam iidem moderari licebit necessitate exigente.

Pro Romano patre Procuratore eiusdem sacrae Religionis iuvando assignata sunt in specie mille scudata, extat recognitio reverendissimi patris Generalis et anno proxime praeterito eundem in finem quinquaginta scudata in specie, ut pateret ex recognitione eisdem procuratoris p. Petri Bola.

Patribus Wlymensibus¹¹ etiam in scudatis mille Renenses ob loci paupertatem addita conditione per eandem sacram Religionem paulinorum, ne dicta quinque millia in suo substantiali modo dis-

9 Petar Petretić bio je zagrebački biskup 1648–1667, naslijedivši Martina Bogdana. Školovao se u Zagrebu, a zatim u Beču kao pitomac Bečkog (hrvatskog) kolegija, kome je bio i kurator. Još za boravka u Beču imenovan je kanonikom. Zatim je u Zagrebu vršio neke druge službe u Kaptolu, a 1643. postao je prepoštom. Godine 1648. 4. veljače, imenovan je zagrebačkim biskupom, a 1. veljače 1649. potvrđen je u Rimu. Mnogo se brinuo za uređenje stolne crkve i biskupskog dvora. Crkveno ruho što ga je dao izraditi čuva se danas u riznici stolne crkve i u određenim prilikama još se upotrebljava („Božji grob”, pluvijal, misnice). Godine 1651. dao je u Grazu tiskati hrvatski evanđelistar, katekizam i pjesmaricu (drugo izdanje izašlo u Trnavi godine 1694). Za Slavoniju je imenovao vikara franjevca o. Petra Nikolića. Godine 1667, 7. srpnja imenovan je kaločko-bačkim nadbiskupom, no još je iste godine 12. listopada umro i pokopan je u stolnoj crkvi u Zagrebu. – Usp. Buturac, nav. dj., str. 53.

10 Kao odani sin Katoličke Crkve, uz preporuku duše Bogu, polaže ispovijest vjere.

11 Pavlinski samostan Olimje (naziva se i Ulimje) nalazi se preko Sutle u Sloveniji. Osnovao ga je hrvatski prabilježnik Ivan Zakmardy godine 1663. U njemu su boravili pavlini Hrvati. Oslikao ga je pavlinski slikar Ivan Ranger (1700–1753). – Usp. Barok u Hrvatskoj, Zagreb, 1982, str. 189.

trahi possint in parte vel in toto, sed collocantur in loco securo ad semper fructificandum. Wlymam non iudicavi omittendam ex quo a filio patriae domino videlicet Ioanne Zakmardy fundata esset, uti Prothonotarii Regni et postmodum Personali Ungariae. ipsiusque filii Coronae ac patriae locum inhabitarent.

Quod ita modicum et non plus dedissem, attribuendum variis expensis ex officio factis, cum alias obligatissimus maneam erga sacram Religionem meam, a qua fateri debeo me totum habere,¹² quam rogo humillime dignentur ignoscere meis defectibus in regimine et alias commissis insufficientiae eisdem adscribere; ubi notandum me occasione confirmationis Romae factae habuisse a reverendissimo patre Paulo Ivanovich generale 200 aureos, quos tamen in toto deposui et sic in hoc puncto nulla(a ex)tat refusio.

Libri qui inscripti sunt pro mon(asterio) Rhemetensi vel alio restituantur, huius (residenti)ae more suo eidem consignentur, ex quibus n(ullu)s est abalienatus; utinam tandem in forma bib(li)otheca erigeretur, ob cuius defectum plurimi pereunt.

Erat intentio aliquid aedificandi praeter additionem sacristiae exterioris, quae angustias patiebantur pro tanto clero, domus quoque lignae erant tollendae, ita turre aliquae elevandae et cooperiendae tegulis, quae a reverendissimo Petro Petretich remanserant, qui multum boni ecclesiae et Episcopatu fecit. Accedebat mirabili rerum cursus ob anno 1670. tumultus, pestis, Turcici timores, timores omni ex parte, ita famelica tempora, omnia bene nota venerabili Capitulo et toti patriae.

Iacent mei parentes in ecclesia sancti Petri Petrovinae, quae sunt eiusdem venerabilis Capituli bona, accepit idem venerabile Capitulum quingentos Ranenses inter summas solitas collocandos, ex quibus loci parochus habere interesse annuum, qui unum anniversarium legeret et singulis quatuor temporibus missam lectam pro me, parentibus, consanguineis quiescentibus in eadem ecclesia sancti Petri seu apud eandem et in capella sanctae Catharinae virginis et martyris in Domagovich, si vero onus magnum videretur, datur facultas reverendissimo successori cum venerabili Capitulo moderandi.

Caeterum cum hic faciam mentionem eiusdem venerabilis Capituli, rogo demisse dominos fratres insufficientiam meam, imo et negligentiam, dignentur suis precibus apud Praepotentem Deum commendatam habere, quibus commendo Divina domi et foris debite peragenda, quorum diligentia fateor me fuisse plurimum aedificatum occasione devotionis in hac ecclesia, continuandae spero imposterum; ita commendo Synodales constitutiones tempore meo et dominum antecessorum pie conditas, quas domini archid(iac)oni, tamquam oculi dominorum Praelatorum, zelose promo(ve)ant apud dominos parochos suis debitis visita(tio) nibus, quarum visitationum ommissio quantum (ecclesi)is, capellis inferant damni in contrarium n(on) edocerent. Aliunde jura sacrorum Canonum, Conc(i)liorum et Synodus nationalis sub cardinale Pazmano archiepiscopo Strigoniensi habita hoc in passu conscientias sub gravi onere ligant, nec laeditur charitas delatione defectuum quoad personas sive hic sive foris existentes, sed promovetur, silentio porro conniventia aeternae damnationis laqueus incurritur et malo exemplo alii ad peccandum provocantur, imo animantur, cum alioquin saeculares debere regi in rebus animae ab ecclesiasticis vivo exemplo. Haec non innuo tanquam taxans more aliquorum, sed ut indignus pastor futura pro cautela insero, non tam alios, quam me ipsum stimulans ad aemulanda charismata meliora.

Habeo unam afflictam sororem me seniore Annam, quae cum pauper sit, eidem uti tali interdum submisi aliqua victualia, cuius spectata debilitate eidem relinquo centum florenos Hungaricales penes dominum custodem Matthaeum Ztoklas deponendos, ut visa eiusdem necessitate per partes aliquid submittat, ex quo si in toto darentur, consumerentur facile accurrentibus aliis; eidem de frumento ut indigenti, poterit aliquid dari. Si vero eandem ante me mori contingeret, eiusdem filio Petro et aliis proximioribus indigentibus dicti floreni Hungaricales extradantur per modum elemosynae. Sunt alii consanguinei nobiles quidem ab ipso Carolo rege, Ludovici parente, sed pauperes et pane indigentes, uti sunt Casparis filii, Nicolai et Ioannis in tertio gradu, iisdem uti aliis indigentibus aliquid detur, ita eorundem sororibus aeque indigentibus, eosdem et si aliquid potuissem, iudicavi in eodem statu relinquendos, ne propr(io) statu paupertatis relicto, postmodum in peiorem praecipitentur obliti prioris conditionis ac laboris, cum et alias in bonis ecclesiasticis caro et sanguis spec(tari) non debeant, ne sanctuarium Dei ab eiusdem eccles(i)is alio transferatur. Alii dubio procul plures se insinuabunt tanquam consanguinei et affines, si forte non (ess)ent, tales relegentur ad alios pauperes, si quid habere poterunt, ex debito nihil cum sint res Ecclesiae Dei.

12 Ne zaboravlja da i kao biskup zapravo pripada i dalje svome Redu.

Quantum ad familiam seu servos vel alios quibus aliquid datur, provisor Zagrabienſis, caſtellanus, claviger et alii ſuas habent conventiones in ſcripto, productis conventionibus ſi non ſunt ſoluti, ſolvantur. Caſtellanus Gradaczensis dubio procul ſe exolvit, qui alios in eodem caſtello ſervientes exolvere debuit, ſi non fecit, exolvantur et illi. Ivanczenſium bonorum inſpector generoſus dominus Ioannes Sorſſa eſt bonae conſcientiae et Eccleſiae amans bonum, ſcit quid habere debet ille, ſi habet praetentionem aliquam, contentetur, licet per me monitus fuiſſet, ut ſibi ſatisfaceret, vir enim bonae conſcientiae ſepius aſſeruit ſe non ſerviret pro ſolutione, ſed ex amore rerum Eccleſiae promovendarum et ſi aliquid hactenus non accepisset ſibi adſcribat, etſi ſperem praetentionem eundem non habiturum aliquam nec crederem innixurum conventioni datae. Spanus etiam aut claviger quid habere debeant idem quoque dominus Sorſſa aperiet cui fides adhibenda. Spanus quoque Ugrenſis habet ſuam conventionem, ea ſit contentus. Ubi notandum Martinum Hukavec, antiquum Ugrenſem ſpanum, aliquas urnas 24 muſti praetendiſſe et accepisse quod tarde animadverſum eſt, cuius antecessor Matthias Gallovich nihil horum habuit, uti admodum reverendus dominus Michael Boczak praepoſitus retuliſſet, conſequenter plus accepit quam accipere debuisset, ſiquidem in eiudem conventionem nulla menti(o) fieret et habens claves cellarii acciperet tantum, quantum vellet. Ponuntur haec, cum mortuis Praelatis et aliis fiant multae praetentiones quae in re nullae ſunt et domini executores teſtamenti ſaepe(u) xtradunt multa, quae non eſſent extradenda, ut ſe facilius expediant a talium urſionibus.

Alii off(ici)ales qui ſunt, non habent conventiones inferiores, nihil praetendere poſſunt, cum ſuos laboratores habeant et alia accidentia. Duo ſunt procuratores: generoſus dominus Jacobus Illiaſſich et egregius Georgius Plemić, hactenus ſemper ſunt ſoluti, ſi ſunt reſtantiae, exolvantur. Artifices, uti eſt ſartor, faber et alii, ſolvebantur ordinarie, ſi quid reſtat, ſolvendum. Nobilis Nicolaus Tribinac qui exolvebat bene ſciat, eiudem ſtandum relationi, quia fidelis ſemper fuit nec laboribus pepercit. Familia inferior, uti ſunt ephebi, ſua veſtimenta habent, finito tertio anno equus iisdem emebatur aut 24 vel etiam 25 Ranenſes dabantur loco equi, hi etiam contentari debent pro ſuo ſervitio ſi non ſunt contentati, licet veſtitum honeſtum quolibet anno accepissent.

Egi cum relictis generoſi et magnifici quondam Ioannis Zakmardy personalis cederet iuri ſuo, quod habet vita durante in praedio Biſkupecz, offerendo pecuniam, quam idem dominus Personalis dedisset pro ſpectantibus ad praesens ad idem praedium, ſed nihil efficere potui, alias absolute habui animum inſcriptam pecuniam deponendi propter commoditatem optimam aedificandi commodius eo in loco et diverticulum dominorum Episcoporum, cum non ſemel cum magna incommoditate alibi hoſpitiu(m) erat quaerendum et rogo reverendiſſimum dominum ſucceſſorem nulli dictum praedium conferat, etiam adſtipulante diplomate Ferdinandi 2. et 3. ita moderni Auguſtiſſimi cum clauſula utiliſſima, ex quo dictum praedium uniri cum magno fructu episcopatu(m) potest, etiam propter forum a(d) eccleſiam Sancti Ioannis¹³ celebrari ſolitum, uti attendendum ne vicini in iuriſdictionem partis fori episcopalis ſeu poſſeſſionis ſe immittant; idem commendo promovendum venerabili Capitulo, cum ſimil(ia) communicanda vi diplomatis ſint eidem venerabili Capitulo, quod depositum eſt ex annuentia eiudem venerabilis Capituli domino moderno Custodi conſervandum; cum qua porro difficultate ereptum eſſet e manibus ſaecularium Episcopis inſultantium idem praedium hic ſileo.

Diplomatis vero cum facta eſſet mentio quod praescribit, quid ſit faciendum dominis Episcopis demortuis, ſciendum aliud diploma emanasse moderni Auguſtiſſimi, ubi bona tantum mobilia clero ſeu ex Capitulo denominandis gubernanda permittuntur, bona vero immobilia in clytis Cameris, quod cum eſſet in evidens damnum Episcopatus Zagrabienſis propter ſylvas, territoria, colonos et homines episcopales circa confinia exiſtentes, egi cum Sua Maieſtate Auguſtiſſima, ut ſicut hactenus, ita imposterum tam mobilium, quam immobilium deputati a venerabili Capitulo haberent curam, remiſſa inſtantia fuit ad Camera(m) Ungaricam, illinc ad Aulicam; poſt conſultationes factas nomine Suae Maieſtatis utraque Camera dedit in ſcripto authentico pro parte inſtantiae de bonis videlicet mobilibus et immobilibus gubernandis per deputatos a venerabili Capitulo; hinc ſi aliqua ex in clytis Cameris mortuo Episcopo in bona mobilia vel immobilia involare vellet, obviandum erit per exhibitiones reſolutionis datae per eaſdem Cameraſ.¹⁴

13 Riječ je o prediju Biſkupec kod Zeline, koji je Borković želio otkupiti od Zakmardyjeve udovice ſmatrajući da bi ondje bilo prikladno ſagradiſti odmaraliſte i uſputno ſvratiſte za biſkupe zbog bliſzine trgoviſta u Zeleni. To ſe, međutim, nikad nije oſtvarilo ni kaſnije. Biſkupec je oſtao kao trajno iznajmljeni predij.

14 Odluku o ſlobodnom raspolaganju pokretnom i nepokretnom imovinom biſkupa i ſvećenika, makar umrli i bez oporuke, izdao je kralj Leopold I. na molbu biſkupa Borkovića u Beču 20.

Circa frumentum quod fuit Ivaniczii, in Gradecz et hic Zagrabiae feceram certam dispositionem occasione certarum ecclesiarum eorumque parochorum, ita religioso(rum) ac hospitalium, sed tumultus bellici, anni famelici, signanter praesens hactenus invisus, intentionem coegerunt immutare, in Ivanich siquidem exiguum ess(e) frumentum, minus in Gradecz ob distractionem ac vend(iti)onem. Ideo quid faciendum vel in aliquo in satisfactionem eidem intentioni inferius declarabitur. Circa frumentum vero Zagrabienae in quo unica spes etiam occasione afflictissimorum subditorum qui sublevandi sunt, buccella multi carentes ita dispono, ut si instantiae meae ac venerabilis Capituli mei Zagrabienae circa bona Bosiakovensia apud Suam Sacratissimam Maiestatem optatum finem obtinerent, exigua siquidem mihi pecunia esset, vendatur millium ex hambar ad minus 500 quartarum et pecunia pro eodem accepta ad exolvendam medietatem bonorum applicetur cum additione paratae ad praesens, quod dominis executoribus et venerabili Capitulo summopere commendo, siquidem in bonum Ecclesiae et eius Episcoporum praemissa cederent; si vero ex venditione frumenti, vini, domi et foris existentis medietas summae haberi non posset, ita ex pecunia parata, rogo venerabile Capitulum, accipiat mutuo cum solito interesse ab aliquo benevole nomine suo, cuius interesse, si Deo permittente me vivere contingeret, annum exolverem, donec substantiale deponi possit; si non viverem reverendissimus dominus successor dubio procul dignabitur hoc onus assumere cum suo interesse ac substantiali deponendum, ex quo magis curatores bonorum ac proventuum ecclesiasticorum essemus quam domini. Instantia vero mea et eiusdem venerabilis Capituli, si optato fine frustraretur, ex dicto hambar 100 quartae cedant ad mentem diplomatis Ferdinandi 2. pro confiniis Colapianis, ubi respectus habeatur episcoporum subditorum, residuum vendatur totum, si necessitates domesticae permiser(in)t; et alia occurrentia eleemosynaria pro pauperibus, hospitalibus, monasteriis patrum paulinorum et patrum franciscanorum huius loci, Ivaniczensium et pauperum consanguineorum, pecunia vero ex eodem frumento vendito ita disponatur: mille Ranenses cedant pro hac ecclesia semper fru(cti)ficandi, mille imperiales pro seminario hic Zagrabienae, ubi commendo reverendissimo domino successor ac venerabili Capitulo, si non aliquos, aliquem suscipiendum ex pauperibus nobiles de Domagovich signanter familiae Borkovich et Fabianich.

Argentaria mihi modica fuit ex qua data sunt aliqua pro dono ubi res promovebantur Ecclesiae, adhuc tamen sequens reperitur:

1. Sciphus magnus cum suo cooperculo inauratus mihi per dominum Kupinich legatum, cedat in computum rerum, *quae dabuntur in subsidium organi pro ecclesia Societatis Iesu ecclesiae s. Catharinae virginis et martyris Zagrabienae.*
2. Sciphus item cum suo cooperculo parum minor etiam inauratus, legatus mihi per dominum defunctum praepositum Boczak, *cum contineat Coenam Domini pro hac ecclesia maneat, nullo modo ab eadem abalienandus.*
3. Sciphus minor inauratus *pro domino prothonotario Iellachich.*
4. Sciphus minimus inauratus *cedat pro Nicolao Tribinacz et quingenti Ranenses paratae pecuniae.*
5. Navicula inaurata argentea ad instar gallerae *data domino Prasinzky occasione installationis ad archiepiscopum Colocensem.*¹⁵

ožujka 1672, a Hrvatski sabor primio ju je na znanje i proglasio 13. lipnja iste godine. Borković je tu odluku ishodio od kralja radi zaštite crkvene imovine, jer su svi vlastelini (patroni, kolatori) često prisvajali pravo da raspolazu imovinom pokojnih svećenika, dakako u svoju korist. Ako bi tko radio protiv te odluke, dužni su dekani (vicearhidakoni) podići protiv takvog počinitelja parnicu na sudu. – U NAZ, Acta privilegialia, nalazi se prijepis odluke ovjeren od podžupana Zagrebačke županije Matije Bor nemissa aliter Ztołnikovich de Mikulich.

- 14a *Argentaria*, br. 1–23 u originalu samo nabrojeno; kome će što pripasti pripisano je kasnije kod izvršenja oporuke (ovdje istaknuto kurzivom).
- 15 Leopold I. imenovao je Borkovića početkom 1687. nadbiskupom i metropolitom kaločko-bačke nadbiskupije. Dakako da je instalacija obavljena u Zagrebu, jer je Kaloča još bila pod Turcima, te nije mogao ući u posjed nadbiskupije, nego je i dalje ostao kao biskup u Zagrebu do smrti 31. listopada 1687. – Usp. Sekulić, nav. dj., str. 82.

6. Poculum ad instar testudinis cum mitra episcopali *pro reverendissimo domino Tininiensi et praeposito Zagrabiensi.*¹⁶
 7. Nux amirthi argento obducta *accipiat dominus Ioannes Znika, modernus custos ut executor.*
 8. Pocella duo argentea inaurata, *cedant pro hac ecclesia.*
 9. Candelabrum argenteum cum emunctorio, per dominum modernum praepositum mihi dono datum, *etiam cedat pro ecclesia.*
 10. Pélvis cum fussorio¹⁷ inaurata, *cedat pro ecclesia Remetensi cum aliunde reverendissimi domini Episcopi ibidem saepius celebrarent, nullo modo abalienandum aut oppignorandum.*
 11. Alia pelvis cum fussorio argentea, *manebit pro inventario.*
 12. Coclearia^{17a} duo inaurata, *tollat dominus Ioannes Babich, lector, ut executor.*
 13. Crucula aurea cum gemmis, *detur pro Beatissima Virgine Remetensi.*
 14. Aureus annulus cum lapide violacei coloris *precioso.*
 15. Salinaria duo inaurata *relinquantur pro inventario.*
 16. Cultri quibus manubrium et furcinulae argenteae.¹⁸
 17. Cultri alii quorum vaginae argento obductae. *Habeat eos Tribinac.*
 18. Coclearia argentea numero 26. *Duodecim coclearia manebunt pro inventario, alia dentur pro monasterio Remetensi.*
 19. Agnus Dei numero duo *maneant pro altari novo erigendo in ecclesia cathedrali Beatissimae Virginis Mariae.*
 20. Duo imagines maiores Beatae Matris *dentur ecclesiae in Chucher, alteram in Volavliam Beatissimae Virginis Mariae.*
 21. Aliae minores imagines *dentur per dominos executores uti iudicaverint.*
 22. Rosaria, cruces, numizmata,¹⁹ *de illis pariter disponant.*
 23. *Scutellae stanneae maneant duodecim pro inventario, duodecim pro seminario Zagrabiensi venerabilis Capituli, duodecim pro monasterio Lepoglavensi, cedant item duodecim Nicolao Tribinacz. Orbes stannei maneant pro inventario.*
- Tapes ex materia pro sacrario, alter novus Turcicus pro sepulchro occasione anniversarii.*
- Sane pro filiali erga meam personam minus dignam affectu illustrissimi domini comitis Nicolao Erdödy debeam esse memor, intelligo ad presens dignissimum banum, qui cum sciat aurum aut ar-

-
- 16 Naslovni kninski biskup i prepošt Zagrebačkog kaptola bio je *Aleksandar Ignacije Mikulić* de Brokunovec, inače neposredni Borkovićev nasljednik na biskupskoj stolici u Zagrebu (1688–1694). Osnovno je školovanje svršio u Zagrebu, filozofiju u Grazu i teologiju u Bologni, s doktoratom iz obaju pravā. Dok je još bio u Bologni, imenovan je kanonikom. U Zagrebu je 25. srpnja 1671. primio podđakonat, 19. prosinca đakonat, a 12. ožujka 1672. svećenički red. Po povratku je najprije bio profesor u sjemeništu, a onda je postao katedralni arhidakon, 1684. lektor i 1685. prepošt Zagrebačkog kaptola; 1686. imenovan je naslovnim kninskim biskupom. Godine 1688. imenovan je od kralja zagrebačkim biskupom i potvrđen u Rimu 1. listopada 1688. Iz Lucere je donio za stolnu crkvu amikt (naglavnik, humerale) kao relikviju bl. Augustina Kažotića. Godine 1692. dao je između biskupskog dvora i tzv. Bakačeve kule sagraditi zgradu za Metropolitansku knjižnicu, za koju je nabavio Valvazorovu knjižnicu i zbirku slika za 3 000 for. Umro je 10. svibnja 1694, a imovinu je razdijelio za crkvene potrebe i u dobrotvorne svrhe. Njega je biskup Borković bio imenovao suizvršiteljem svoje oporuke i poklonio mu srebrnu čašu (pehar) u obliku kornjače.
 - 17 Umivaonik s vrčem za polijevanje vodom.
 - 17a Žlice.
 - 18 Noževi sa srebrnim drškom i viljuške.
 - 19 Raznovrsne medalje.

gentum me non habere, imaginem Beatissimae Virginis Mariae Chastocoviensem^{19a} in ligno depictam, ex ipsa Pruzia mihi allatam, quam idem zelose veneratur, relinquo, utpote haereditatem a suis maioribus, quorum memoria sit in benedictione, acceptam. Habet sane Patria unde eidem optimo Bano referat gratias, utpote qui cum periculo vitae eidem servire studuit, signanter in tumultu 1670. et 1683. occasione Turcicae obsidionis Viennae factae, in casu utroque mecum correspondente ad mentem Augustissimi Imperatoris, cui licet sciam commendatissimam esse fidem Romano catholicam, commendo tamen ex debito officii mei cum tota dioecesi Zagrabiensi intra Dravum et Muram consistente et trans Muram, quem certo teneo fidei Romano catholicae adversarios nunquam passurum iuxta articulos Regni aliquid attentare, quae dictis articulis eidemque fidei derogare possent.

Idem commendo universis Statibus et Ordinibus Regni, quorum antecessores in vera fide Romano catholica conservanda vitam et sanguinem dare non dubitarunt, certo habentes, ut zelo fidei stante incorrupto, inimicos animarum et corporum e Patria facile propulsarent, qua non servata animarum et corporum inimica experientur iacula, exemplo sit vicina afflicta Hungaria. Proinde indignus pater spiritualis rogo per vulnera Christi Salvatoris pro nobis aperta, ut dictam fidem Romano catholicam, postponendo hanc vitam mortalem et universa quae habent aut habere possent, i(n)conscie defendant ac promoveant. Clerum ad mentem divorum regum Hungariae debito prosequantur honore ac tueantur in iis, quae laudabiliter antiquitas ecclesiis et eorum ministris sancte ordinavit; fidei Romano catholicae copuletur fides ac fidelitas erga augustissimum ac Clementissimum Regem et Imperatorem, ita erga augustissimam eius Domum, quae est antemurale Regni Hungariae et annexorum, in quibus hoc Regnum Croatiae et Sclavoniae, pauperum licet fidele tamen ac catholicum merito annumerandum venit, ipsa Augustissima Maiestate in benignissimis litteris suis ad Status et Ordines recognoscente.

Cum vero diem vitae vel mortis ignoremus, difficile scire qualis et quanta futura esset possibilitas frumenti et vini tempore decessus ex hac misera vita, necesse est praemissa dominis executoribus committere, quorum cura erit, visa possibilitate frumenti aut vini omnia ordinare. Restantiae, si quae essent apud colonos frumenti aut vini, eisdem condonentur. Circa allodia sunt animalia in bono numero, licet inventa fuissent pauca, signanter Ivaniczii et in Gradecz, relinquuntur tamen per modum inventarii; in quantum iudicabunt domini executores aliquid etiam dando proximioribus consanguineis et pauperioribus; si quid residui fuerit, vendatur. Quoad frumentum, quoad inventarium frumenti, vini, suppellectilis, animalium et aliarum quarumcunque rerum, committitur dominorum executorum ac venerabilis Capituli iudicio ac discretioni.

In pecunia parata ad praesens habentur in pleno millia tria, aurei in toto quadringenti viginti unus, ex quibus in duplonis aurei 110, aurei czekin 45, Maximiliani unus alias septem continens, item alter quatuor alios ponderans, turkessi 4, ordinarii habentur 251.

Albae, rocheta, strophiole, si quae fuerint talia pro usu huius ecclesiae, cedant pro eadem. Mappae, strophiole mensalia, manutergia, etiam quae sunt apta pro ecclesia in medietate cedant pro eadem, altera medietas pro ecclesia et monasterio Rhemetensi, relicto tamen ex praemissis pro inventario, quemadmodum dominis executoribus videbitur. Subba melior cedat domino Brukecz capellano; alia trita detur pauperi sacerdoti, tertia modicum valens detur cui placuerit. Pallendrana,²⁰ palleum aestivale et omnia albi coloris assignentur reverendis patribus Rhemetensibus, si quam illorum utilitatem accipere poterunt, non tamen utantur loco habituum, ex quo pannus praescribatur in statutis vilis. Circa tapetias praeter inventaria sunt quatuor, alia data in rebus ecclesiae promovendis servientibus, circa quae nulla fit dispositio, uti nec circa coopertoria vulgo poplun dicta, disponenda infra, si in Domino videbitur. Praemissa licebit immutare, disponere, augere, minuere, uti in Domino iudicabitur.

Executores praemissorum constituo

reverendissimum dominum episcopum Tininiensem, huius ecclesiae praepositum maiorem,^{20a} admodum reverendos dominos Lectorem venerabilis Capituli Zagrabiensis,²¹

19a Slika Majke Božje iz Čenstohove poklonjena banu.

20 Velik plašt, vjerojatno zimski.

20a Aleksandar Ignacije Mikulić. Usp. bilj. 16.

21 *Josip Ivan Babić*, rođen oko 1641. u Horvatima kod Rakovog Potoka. U sjemenište je stupio 4. listopada 1665. i odmah poslan u Beč, gdje je 1666. upravitelj kolegija, a 1667. imenovan kanonikom. U 27. godini, 13. prosinca 1667, svjedoči u Beču u kanonskom procesu o Martinu Borkoviću. Godine 1671–1672. rektor je bolonjskog kolegija, odakle dolazi kao decreto-

Ioannem Znika, praepositum Chasmensem,²²

Matthaeum Sztoklas custodem²³

quibus adiungendum duxi generosum dominum Prothonotarium Regni²⁴

et fidelem nostrum Nicolaum Tribinacz, qui rerum nostrarum notitiam haberet, quos rogo demisse dignentur, hoc onus assumere ea charitate, qua erga ecclesiam Dei fruuntur, qui pro labore zelose impenso ex rebus mobilibus tollent prout eisdem videbitur, quos paterne obsecro dignentur Missa-

rum doctor. Godine 1674. postao je čazmanski arhidakon, 1677. komarnički i 1680. katedralni. Godine 1685. postaje lektor, malo kasnije pečujski opat, a 1689. najprije naslovni opat Kutjeva, a onda dobiva i vlastelinstvo opatije Kutjevo. Godine 1689. biskup Mikulić imenuje ga vikarom za sve oslobođene krajeve od Turaka. Na župu Kutjevo postavio je za župnika svoga zemljaka Josipa Mavračića, a zatim je 1698. predao posjed opatije isusovcima za uzdržavanje kolegija i gimnazije u Požegi, što je kralj Leopold potvrdio 7. veljače 1700. Babić je imenovan i naslovnim skradinskim biskupom, a u Kaptolu je vršio i druge službe. Svoju rodbinu Babiće u Horvatima otkupio je od kmetstva grofova Erdödyja i oni su od onda bili slobodnjaci. Umro je 16. veljače 1700. – Usp. Lj. IVANČAN, *Podaci o zagrebackim kanonicima*. Rukopis. Br. 820, str. 608–611; St. MATKOVIĆ, *Recensio episcoporum, archiepiscoporum, praepositorum majorum et canonicorum*, Zagreb, 1887, br. 665, str. 72.

- 22 *Ivan Znika*, jedan od znamenitih kanonika Zagrebačkog kaptola, rođen 1629. u (Gornjoj) Stubi. Iz te je obitelji bio prabilježnik hrvatskoga kraljevstva Petar Znika, kome je podijeljeno plemstvo 1604, a od 1606. do 1641. bio kaptolski notar. On je dao školovati Ivana Zniku, koji je humaniora i retoriku učio u Zagrebu, a filozofiju i teologiju u Beču, gdje je 28. srpnja 1653. postao magister teologije. Zatim je bio župnik u Međimurju, 24. kolovoza 1655. u Krapini, onda u Novoj Vesi, ujedno čazmanski kanonik i biskupski kapelan. Početkom 1669. postao je zagrebački kanonik, 1674. dubički arhidakon a 1667. varaždinski, 1682. čazmanski prepošt i 1687, nakon smrti Stoklasa, kustos. Godine 1688. imenovan je mitronosnim opatom Petrovaradina, 1702. naslovnim biskupom šibenskim, a vršio je i druge kaptolske službe. Mnogo je radio, kao sisački špan, na tom da vojska vrati Kaptolu prijevarom otetu sisačku tvrđavu, što mu je 1681. i uspjelo.

Kao kanonik kustos zdušno se brinuo za stolnu crkvu. Na svoj trošak dao je postaviti propovjedaonicu koju je izradio kipar *Ivan Cussa* iz Ljubljane (inače Talijan) godine 1696. Ugovor je bio sastavljen na 1 000 for., ali je Znika isplatio svotu od 2 000 for. Krov nad propovjedaonicom izgrađen je kasnije iz sadre za biskupa Vrhovca, a izradio ga je Andrija Pogner ili Ivan Gigl. – Znika je iz ostavštine biskupa Borkovića dao kiparu *Ivanu Komerstaineru* da izradi oltar sv. *Emerika* u stolnoj crkvi, mjesto starog oltara iz 16. stoljeća. U katedrali je i danas mramorni oltar *Posljednje večere*, što ga je također dao izraditi Znika na svoj trošak, iako se on ne nalazi na svom prvotnom mjestu. Taj je oltar kod ulaza u sakristiju stolne crkve. Nadalje dao je izraditi ormare za riznicu, u sakristiji ormare za kanoničko ruho, klupe kod oltara sv. *Emerika* i sv. *Barbare*, dao je popraviti orgulje i popoditi sakristiju. Treba još istaknuti da je u *Vrapču* dao izgraditi sadašnju župnu crkvu sv. *Barbare*, mjesto stare crkve sv. *Križa* na brijegu. Za novu župnu crkvu nabavio je veliki oltar i dva zvona. Nakon velikog požara na Kaptolu 14. lipnja 1706. obnovio je svoju kuriju na br. 28. koja je dugo vremena bila stan kustosa, a danas služi, proširena i dograđena, kao Dom nemoćnih svećenika zagrebačke nadbiskupije. Od Znike ostavštine sagrađen je *veliki oltar u crkvi sv. Marije na Dolcu*. Umro je od posljedica prehlade u novoj kuriji 20. prosinca 1706. – Usp. Lj. IVANČAN, *Podaci* br. 825, str. 615–622; dr. J. BUTURAC, *Stubica Donja i Gornja*, Stubica-Zagreb, 1982, str. 132, 134 i 152; *Barok u Hrvatskoj*, str. 342, bilj. 490; D. BARIČEVIĆ (o Giglu i Pogneru), *Radovi Arhiva JAZU*, II/139–140, Zagreb, 1973, str. 131–140.

- 23 *Matija Stoklas* rođen je u Jaski. Srednjoškolsku je naobrazbu svršio u Zagrebu, gdje u sjemenište primljen 6. travnja 1653. i zatim 27. listopada 1654. upućen u Beč na filozofiju, a 1657. na teologiju u Bolognu. Godine 1661. nalazimo ga kao župnika u Petrovini, a 12. prosinca iste godine već je instaliran za zagrebačkog kanonika. Godine 1662–1663. bio je rektor Bolonjskog kolegija, zatim vaškanski i komarnički arhidakon te iza 11. veljače 1671. kustos stolne crkve. Još je vršio i neke druge službe u Kaptolu. Umro je 25. travnja 1687. Dok je bio kustos, dao je s biskupom Borkovićem 1683. pokriti krov tornja olovom, koji je tako ostao pokrit do 1791, kad ga je biskup Vrhovac dao pokriti bakrom iz Ruda kod Samobora. – Stoklas je umro, dakle, prije Borkovića te nije mogao sudjelovati kod izvršenja biskupove oporuke.

- 24 Usp. bilj. br. 7.

rum sacrarum celebrationem in longum non differre, sed quo citius, eo melius Divinum Numen placare, si misericordissimus Deus misericorditer, cum graviora merear, dignabitur me poenis purgatorii praevenire; ipsum commendo imprimis venerabili Capitulo huius ecclesiae Zagrabiensis, ita honorabili Chasmensi, totique venerabili clero huius dioecesis, pari modo membrum sacrae meae Religionis, charissimis in Christo patribus Societatis Iesu, ita seraphici Francisci sacri instituti, ubi comprehendo etiam multum religiosos patres capuccinos, idque huius dioecesis. Hic quae inserenda essent ac connumeranda venerabili Capitulo Zagrabiensi praemissis dominis executoribus committo arbitrio exequenda et commendo ita iterato animam meam.

Zagrabiae ipso die Summi Pontificis Gregorii, in cuius festo scholis dedi initium salutis animae acquirendae, sine quibus scholis in anima et corpore magis periclitatus fuisset quod pro magno beneficio ducere debeo Dei mei et Salvatoris Iesu Christi, qui sit in omnibus benedictus. Amen. Anno Domini millesimo sexcentesimo octuagesimo sexto. Fr. Martinus Borkovich indignus episcopus Zagrabiensis, manu propria.²⁵ L. S.

(Prvi dodatak – kodicil)

NB. Ex quo ego cum venerabili Capitulo cessissemus emptioni quoad bona de Bosiakovo illustrissimo domini comiti Ioanni Draskovich, loco mille Ranensium quos supra ordinaveram pro ecclesia hac cathedrali semper fructificandos, signanter pro tecto in debito vigore conservando, cum alio pecuniam convertere dictorum mille Ranensium decreverim, loco quorum relinquitur hambar millii plenum, exceptis centum quartis pro Confinito ordinatis ut supra, ex cuius millii venditione cum, conservari possit, non mille Ranenses, sed maior summa conflare valeat, quantacunque fuerit conservetur ad perpetuo fructificandum pro iamfati tecti conservatione alioqui usu eiusdem ecclesiae cathedralis. Mille autem Ranenses cedant pro reparatione Budensis monasterii patrum Ordinis s. Pauli primi eremitaee vel si id non repararetur, pro eo, quod reparabitur occasione Budae per Christianitatem reoccupatae. Aliud mille pro subsidio infirmorum parochorum seu sacerdotum, empta si quidem esset domus pro illis, quae summa commendatur venerabili Capitulo deponenda ad perpetuo fructificandum, qui omnino compellendi videntur, maxime illi qui absolute essent inhabiles ad sacramenta administranda, ad residendum, salvis synodalibus constitutionibus reverendissimi Francisci Erghelii episcopi et tempore meo factis. Centum etiam Ranenses statim distribuuntur pro missis dicendis citius per grossos quinque. Ita alii centum pauperibus. Et haec casu quo supradicta pecunia me vivente non consumeretur. In aliis refero me ad supraposita. Et quia nobilis Nicolaus Tribinac fideliter servivit eidem domini executores de rebus mobilibus uti videbitur ordinabunt. Datum ipso festo Praesentationis Beatae Mariae Virginis 1686.²⁶ Fr. Martinus Borkovich episcopus Zagrabiensis, manu propria.

(Drugi dodatak – kodicil)

Occasione modernae infirmitatis. In unoquoque allodio relinquuntur duodecim vaccae pro inventario, reliqua animalia, uti sunt vaccae, cedant afflictae sorori Annae cum aliis illis mendicis, uti iudicaverint domini executores. Boves duodecim cedant pro inventario, cum aliis disponant habito respectu consanguineorum; de frumento iisdem mendicis nostris consanguineis centum quartas lego.

Patri generali Ordinis mei cedant centum aurei pro Ordinis eiusdem necessitatibus.

Circa vinum disponant domini executores, patribus capuccinis de bono vino ordinentur viginti cubuli.

Pro organo reverendorum patrum Societatis Iesu ordinentur floreni Ranenses septuingenti (!).

Dominis praebendariis unicuique quartam unam tritici.

Circa maiales dentur more solito quibus dabantur et qui ex dominis canonicis aut praebendariis erant in aliquo decimarum labore pariter dentur, nec negligantur consanguinei mei mendici nobiles ex Domagovich et alias.

Quid de frumento aut de aliis inventum fuerit, uti de vino, extat signatum in cistula. Ivanichii aut in Gradecz vix aliquid et quod in Gradecz fuerat maiori ex parte dispensum, uti modernus dominus Custos bene novit.

25 Str. 18. Potpis Borkovičev je autentičan, vlastoručan. – Ispod pečata na toj stranici bilo je još mjesta za 6 redaka, i tu je napisan završetak drugog kodicila s datumom 8. listopada 1687.

26 Prvi kodicil zaprema cijelu str. 19. Napisan je 12. studenoga 1686. i potpisan, bez pečata.

Lepoglavensibus etiam aliqua assignentur patribus, quibus dentur 15 vagan salis. Aliis quoque monasteriis patrum paulinorum quantum fieri poterit.

Hospitale rogo ad nostram intentionem ex substantia nostra perficiatur sicut conventum est per omnia. Fr. Martinus Borkovich episcopus Zagrabienensis.²⁷

Istom rukom kao ostali tekst ove stranice još je dodano iza Borkovićeve potpisa:

Congregationi maiori Annuntiatae hic Zagrabiae aurei 10. Pro Assumptae aurei 5. Passionis Domini 5. Pro Varasdinensi Sanctissimi Corporis Christi aurei 5. Passionis Domini aurei alii 5.

(Završetak drugog kodicila:) napisan je ispred prvog kodicila – jer je ondje bilo mjesta! Tekst glasi: *Quinque illa millia occasione transactionis intuitu bonorum Bosiako cum illustrissimo domino comite Ioanne Draskovich factae, portionem meam lego pro futuro turri ipsius ecclesiae cathedralis mihi cedentem convertendam, ita tamen ut et venerabile Capitulum eundem in usum suam(!) convertat nec in alium et rogatur, ut primo quoque tempore opus aggrediatur. Zagrabiae 8. Octobris 1687.*²⁸

3. IZVRŠENJE BORKOVIĆEVE OPORUKE

NAPOMENA: Bilo bi zanimljivo s ekonomskog, a možda i pravnog stajališta donijeti potpun tekst spisa o izvršenju Borkovićeve oporuke, ali to ne bi mnogo pridonijelo upoznavanju same oporuke. Dosta je da, pregledavajući izvještaj i račune o izvršenju oporuke, naglasimo kako su izvršitelji oporuke doista savjesno, točku po točku, izvršili posljednju volju pokojnika'

Iznosimo pregled spisa o izvršenju oporuke i nekoliko podataka od općeg značenja i zanimljivosti. Izvještaj i obračun primitaka i izdataka u vezi s oporukom pisao je suizvršitelj, naznačen u oporuci, kustos i kanonik Ivan Znika.²⁹ Početak glasi:

„Anno 1687. ultima Octobris, illustrissimus et reverendissimus dominus dominus Martinus Borkovich, ecclesiarum Colocensis et Bachiensis canonice unitarum archiepiscopus, episcopus Zagrabienensis, abbas Beatissimae Virginis Mariae de Topuzka, sacrae caesareae regiaeque Majestatis consiliarius intimus, pie et sancte diem ultimum clausit.³⁰ Cuius rerum mobilium per dominos deputatos exmissos, praesente domino iurato regio,³¹ facta est infrascripta inventatio et conscriptio, uti sequitur. Executio vero legatorum et aliorum mobilium, in quantum repraesentata fuissent, facta est per nos infrascriptos executores testamentarios.”³²

- 27 Potpis drugog kodicila "F(r). Martinus Borkovich, episcopus Zagrabienensis et archiepiscopus Colocensis, manu propria" na str. 20 stavljen je preko teksta o gradnji hospicija, jedva čitljiv, ali nesumnjivo prepoznatljiv kao njegov, bez pečata. O njegovu završetku usp. bilj. 25.
- 28 Upravo po nadnevku (8. listopada 1687) očito je ovo završetak drugog kodicila, jer na str. 20. nema nadnevka.
- 29 Odlukom suizvršitelja oporuke i Kaptola kustos Znika nagrađen je sa 67 for. i 49 novčića, kako je to naznačeno pri kraju obračuna.
- 30 Spis o izvršenju oporuke biskupa Borkovića u Nadbiskupskom arhivu u Zagrebu nalazi se u Acta testamentaria br. 165 (str. 1–72). Na str. 3. nosi naslov: „Ratio executionis testamentariae dispositionis celsissimi et reverendissimi condami domini Martini Borkovich, ecclesiarum Colocensis et Bachiensis canonice unitarum electi archiepiscopi, episcopi Zagrabienensis, abbatis Beatissimae Virginis Mariae de Topuzka, sacrae caesareae Majestatis consilarii, per infrascriptos dominos executores praesentata primo in anno 1694. die 9. mensis Maii.” Oporuka još nije bila posve izvršena, ali je predložena na uvid biskupu Aleksandru Ignaciju Mikuliću, koji kaže: „nobis quasi in agone constitutis praesentata per nos acceptatur et, si Deus vitam concesserit, suo tempore revidebitur”. Ako umre, to prepušta svome nasljedniku. Umro je već idućeg dana (10. svibnja 1694), a naslijedio ga je Stjepan Želišćević, potvrđen u Rimu 10. siječnja 1695. On je imenovao revizore računa i izvršenja oporuke 4. listopada 1694. i konačno ih potpisao i odobrio 10. listopada 1694.
- 31 Kako je dalje označeno u tekstu kod popisa pokretnine kao kraljevski povjerenik bio je nazočan kanonik Stjepan Dojčić.
- 32 Nadbiskupski arhiv, Acta testamentaria br. 165, str. 5. Ovdje počinje Znikin obračun primitaka i izdataka izvršenih prema oporuci. Početak je teksta ovaj: "Anno 1687. die ultima Octobris Illustrissimus et reverendissimus dominus dominus Martinus Borkovich, ecclesiarum Colo-

Slijedi inventar srebrnine (23 kom.) i još nekih predmeta, što je odmah porazdijeljeno prema oporuci.³³

Nastavlja se popis gotova novca (327 zlatnika u raznoj moneti, od čega je 164 zlatnika odmah razdijeljeno, a preostala su 163 zlatnika /dukata/ u vrijednosti od 3 023 renska forinta i 40 novčića).³⁴

Nadalje račun o vinu u dvoru: pronađeno je 1360 vedara, od toga je prodano vina za 442 for., potrošeno i razdijeljeno 1200 vedara i preostalo još 160 vedara.³⁵

Uvršten je i popis novca iz drugih mjesta i različitih izvora (dugovi, žito, sijeno, vino, najam i dr.) i to svota od 3 236 for. i 9 novčića.³⁶

Goveda je u Ivaniću bilo 47 kom., u Gradecu 44 kom.; od toga je dio ostavljen kao inventar na posjedima (33 kom.). Prodano je goveda za 142 for. i 40 novčića i nešto je razdijeljeno. Od desetinskih svinja (odojaka) razdijeljeno je 40 kom., a ostatak od 51 kom. ostavljen je većinom za potrebe dvora.³⁷

Od žita pšenice bilo je 227 kvarta, i to iz Ivanića, Gradeca, Pokupskog i dr. Od toga je prodano 114 kvarta za 267 for. i 24 novčića. Drugi dio je razdijeljen (113 kvarta) ili u ime legata, kao npr. prebendarima i notaru Nikoli Tribincu, ili u ime plaće, kao npr. dvojici liječnika, vrtlaru, kolaru, staklaru, kovaču i dr., ili *zidaru Jakovu nakon dovršene ubožnice (xenodochiuma) prema ugovoru* 2 kvarte pšenice, ili kiparu *Komerstaineru* za 26 relikvijara, osim dvije i pol kvarte raži, 2,2 kvarte pšenice.³⁸

Popisano je i drugo žito: mješavina pšenice i raži, proso, a k tome i sol. Od tog žita također je nešto prodano, a drugo je razdijeljeno u ime legata ili u ime plaće.³⁹

censis et Bachiensis canonice unitarum archiepiscopus, episcopus Zagrabiensis, abbas Beatae Virginis Mariae de Topuzka, sacrae caesareae regiaeque Maiestatis consiliarius intimus, *pie et sancte diem ultimum clausit.*" (Usp. i u tekstu t. 3). Ovdje je „službeno” upisana smrt biskupa Borkovića.

33 Ondje, str. 5–7.

34 Ondje, str. 8.

35 Ondje, str. 11.

36 Ondje, str. 9–10.

37 Ondje, str. 12. Sve drugo, osim žita i vina, ostavljeno je u Ivaniću, Gradecu, Dubravi i u Vugrovcu.

38 Odavle se vidi da su Komerstainer i drugi, koji su primali veće svote, djelomično bili isplaćivani i u novcu (vidi kod nekih u obračunu) i u naravi (žitnu ili vinu i drugim plodinama).

39 Od žitne smjese pšenice i raži sve je razdijeljeno: kiparu *Ivanu Komerstaineru za rad na oltaru sv. Emerika* 4 kvarte; stolaru *Abrahamu za klupu kod oltara sv. Barbare* 2 kvarte, no budući da je ovaj umro, njegov je rad dovršio stolar *Stjepan Tačker*, kome su dane 3 kvarte žitne smjese; svega je izdano 12 kvarti. Što je još prema inventaru ostalo, potrošeno je za potrebe dvora. Ondje, str. 14.

Raži je nađeno 37 kvarti, od toga je *Komerstaineru* dano za dva relikvijara 2 1/2 kvarte i 2 vagana. Ondje.

Od raži iz Ivanića bilo je prodano 49 kvarti i 3 vagana za 112 for. i 40 novčića. Ondje.

Prosa je bilo 493 kvarte i vagan i pol; od toga su prodane 142 kvarte za 308 for. i 40 novčića. Ostalo je izdano u ime plaće poslugu ili kao legat za sjemenište. Ondje, str. 15.

Zobi je bilo 71 kvarta i 2 vagana, što je prodano vojničkom živežaru za 114 for. i 32 novčića. Ondje, str. 16.

Soli je pronađeno i izdano 84 i pol mjera. Ondje.

Ukupni primitak u novcu iznosio je:

u gotovini nađeno je (izuzevši 164 zlatnika)	fl.	Rh.	3 023	40	den.
iz prihoda od posjeda i s drugih naslova			3 236	9	
od vina u dvoru i prepozituri			442		
od prodanih goveda			142	40	
od prodane pšenice			267	24	
od prodane raži			112	40	
od prodanog prosa			308	40	
od prodane zobi			114	32	

Svega for. 7 646 65 den.^{39a}

Neki izdaci, prije svega što je oporučno ostavljeno:

„Executio legatorum et quarundam praetensionum persolutio”⁴⁰

Primo reverendissimo patri Generali paulinorum pro necessitatibus Ordinis legati et in specie dati	aurei numero	100
Congregationibus diversis legati et in specie dati	aurei numero	30
Pro offertorio dominorum de venerabili Capitulo Zagradiensi praesentium processioni	aurei numero	34

Quod insimul constituit aureorum numero 164

Suprascripti aurei, qui in specie legati et extradati sunt non inrant computum sequentium legatorum, ne in computu propter auctio- nem solitam, difficultas aliqua oriri videatur.

Pro monasterio Budensi reverendorum patrum Paulinorum, si repa- randum foret, aut pro et, quod reparabitur occasione Budae per christianitatem recuperatae, eisdem patribus (praeter aureos 100) dati

fl. Rh. 1 000

Pro subsidio infirmorum parochorum seu domus deficientium legati et consig- nati domino praefecto summarum Joanni Zubbich (per venerabile Capitulum acceptati) regesto summarum adscribendi, ad perpetuum fructificandi

fl. Rh. 1 000

Pro organo ecclesiae sanctae Catharinae patrum Societatis legati erant fl. Rh. 700. Verum pro totali organo exolvendo ad instantiam reverendi patris rec- toris Ioannis Dezputovich⁴¹ illustrissimus dominus Praelatus⁴² dandos adhuc ordinavit fl. Rh. 300, qui simul cum prioribus constituunt

fl. Rh. 1 000

Pro seminario Capituli alumnatu clericorum legati erant imperiales mille pro capitali. Et quia tanta summa imputatis aliis legatis et expensis ex substantia defuncti coradi non poterat, ex quo frumentum pretium non habuit. Ideo Il- lustrissimus dominus Praelatus⁴² ordinari curavit millii quartas 250 seu mo- dios 1000 dandos dicto seminario ad conservam, donec dividendum totidem Rhenenses portabit ad complendam summam legatam. In paratis vero anno 1690 die 23. Octobris depositi sunt acceptante venerabili Capitulo ad manus domini praefecti summarum Pauli Cheskovich

fl. Rh. 500

39a Sav primitak iznosio je svotu od 7 646 for. i 65 novčica u gotovu novcu i od spomenutih do- hodaka za prodano žito i dr. Ondje, str. 17.

40 Ovaj dio računa donosimo u cijelosti. Ondje, str. 19.

41 Kad potvrđuje ovaj primitak za orgulje u crkvi sv. Katarine i dr., potpisuje se Ioannes *Despoto- vich*. Ondje, str. 34–37.

42 Dodatak legatu za orgulje od 300 for. odredio je biskup Mikulić. Ondje, str. 37. – Isto tako 1 000 mjera (ili 250 kvarta) prosa odredio je za sjemenište. Ondje.

Item sorori suae Annae defunctus legavit per partes dandas qui et dati sunt ipsi et filio iam demortuis in parte, ex post successoribus eorundem, in quantum dandi restabant f. 100 facientes	fl.	Rh.	125
Pro Sacris iuxta mentem defuncti a die statim obitus, per de.a. 20 singulum Sacrum solvendi, dati	fl.	Rh.	135
Pauperibus penes eandem dispositionem a die obitus et sequentibus distributi	fl.	Rh.	100
Venerabili collegio prebendariorum pro anniversario, tali sub conditione, ut pro die anniversarii quod in vigilia sanctorum Simonis et Judae futuris semper temporibus celebrabitur; in Vesperis Placebo simul cum venerabili Capitulo adesse obligabuntur omnes ac nihilo minus de mane in ara Sanctae Crucis ipsi soli sacrum decantabunt cum solito campanarum pulus, hora vero 9 cum venerabili Capitulo hebdomadarum cum seminaristis adesse obligabuntur. In quem finem dati	fl.	Rh.	300
Reverendo patri Ioanni Dezputovich SI, rectori collegii Zagrabiensis, qui de commissione defuncti illustrissimi Graecii ⁴³ cuidam Vitelli agenti dederat (quod illius quietantia probavit) restituti	fl.	Rh.	30
Reverendo patri Vuolfango Cheskovich. Ordinis s. Pauli, vicario attunc Chakturnensi, qui etiam de commissione defuncti Illustrissimi Georgio Persich, clerico sui Ordinis, ad studia proficienti dederat	fl.	Rh.	25
Reverendo patri Kristolovecz, Ordinis s. Pauli, monasterii Lepoglavensis professori philosopho, pro certis thesibus defuncto Illustrissimo oblatis, de commissione Illustrissimi domini Praelati dati	fl.	Rh.	40
Provisori arcensi egregio Lucae Radichevich in sortem conventionis (praeter salis vagan 5) dati	fl.	Rh.	25
Castellano eiusdem arcis egregio Martino Margaretich in sortem conventionis	fl.	Rh.	22
Nicolao Poszavecz, ephebo defuncti Illustrissimi, pro equo et chlamide antea non data	fl.	Rh.	35
Nicolao Protkovich, ephebo defuncti Illustrissimi, pro finali exolutione conventionis	fl.	Rh.	14
Rofinkerer, qui caminos arcis purgabat, pro finali suae conventionis exolutione	fl.	Rh.	6
Lothrici pro finali annualis conventionis suae exolutione dati	fl.	Rh.	3
Reliqui praetendentes et sevitores productis conventionibus ut plurimum frumento contentati.			
Summa legatorum persolutorum constituit	fl.	Rh.	4 360''

Od drugih izdataka bit će korisno navesti:^{43a}

"Murario pro cripta noviter aedificata, in qua perficienda etiam noctu ad candelas laborarunt	fl.	Rh.	18
Pro perticis ferreis ad sepulchrum in quibus tumba iacet cum labore fabri dati	fl.	Rh.	5
Serario pro duobus clavis ferreis quibus lapis orificii sepulchralis elevatur	fl.	Rh.	1 20 d
Lapidis pro lapidibus orificii criptae elaboratis et adaptatis"	fl.	Rh.	3 56 d

43 Običaj je bio da biskupi (katkada i Kaptol) drže u Beču, Rimu i Grazu pouzdanike (agente) kojima povjeravaju izvršavanje raznih posredničkih i povjerljivih poslova, a često primaju od njih pouzdane vijesti. Ovaj Vitelli u Grazu mogao je biti isusovac. Ondje, str. 28.

43a Raznovrsni troškovi prigodom sprovođa navode se na str. 20–25, a iznose svotu od 1 357 for. i 56 novčića. Ondje, str. 25.

Za 12 potpunih vojničkih odora za 12 dvorjanika koji su bili kao počasna straža nabavljen je materijal i izrađene su dolame, ogrtači, hlače, kalpaci, čizme, ostruge, pojasi, dugmeta i drugo za svotu od	fl.	Rh.	86 48	d
„Arculario Georgii(!) Stircer(?) pro tumba duplicata ex nostris asseribus	fl.	Rh.	4	
Campanatoribus ecclesiae cathedralis pro compulsatione dierum 17 dati	fl.	Rh.	12	
Campanatoribus ecclesiae sancti Marci in Civitate pro compulsatione dierum 8	fl.	Rh.	2 40	d
Pictori <i>Ioanni</i> ⁴⁴ pro effigie iam mortui Illustrissimi depicta	fl.	Rh.	12	
Arculario Jacobo Dobranti, qui circa thronum aponendum et componendum laboravit pro tumba	fl.	Rh.	1 20	d
Vicejudici nobilium Mikulich, occasione conscriptionis rerum defuncti in Ivanich, Dombro et Gradecz	fl.	Rh.	6	
Pictori <i>Stumerar</i> pro insignibus in materia numero 12 a singulo Rh. 1; in carta maiora inaurata numero 48 a singulo den. 28. In toto fl. Rh. 62 den. 64. In quorum computum accepit vini vas cubulorum 13 Rh. 13. In paratis vero dati eidem ⁴⁵ ”	fl.	Rh.	49 64	d
Dalje slijede izdaci u razne svrhe. Godine 1692. nalazimo slijedeće: ^{45a}				
„Pro petra marmorea rubra supra sepulchrum dati <i>Salisburgi</i>	fl.	Rh.	30	
Ibidem pro ponderatione lapidis et tricesima	fl.	Rh.	1 40	d
Foringa seu deductio lapidis <i>Salisburgo</i> usque Labachum	fl.	Rh.	65 50	d
Deductio Labacho usque <i>Zagrabiam</i>	fl.	Rh.	9	
Sculptori <i>Ioanni Komerstainer</i> pro elaborato marmore cum bibali	fl.	Rh.	73	
Lapidis pro lapidibus circumferentiarum, in quibus eruendis diebus 6 laborarunt	fl.	Rh.	2 32	d
eisdem pro diebus 10, quibus ad ecclesiam dictos lapides elaborabant	fl.	Rh.	4	
Laboratoribus 4 qui locum petrae pro illis purgabant.	fl.	Rh.	64	
Pro vectura curruum 4 qui dictos lapides devexerunt	fl.	Rh.	1 48	
	(summa pro petra marmorea)	fl.	Rh.	187 34 d”

”PRO XENODOCHIO ET CAPELLA IN VICO LATINORUM noviter exposita

Murario Jacobo vi conventionis, praeter vini cubulorum 12, tritici quartam 1 cum bonificatis fl. Rh. 12	fl.	Rh.	170	
Pro tecto empta tigna ⁴⁶ numero 70, a magistro annonae, dempta vectura, cui dati	fl.	Rh.	16	
Rahlin ⁴⁷ pro turricula, praeter aliquos ex arce administratis, emi 16 per denarios 12, facit	fl.	Rh.	2	

44 Ovaj „pictor Ioannes” držimo da je *Ivan Eisenhort*, koji je radio zajedno s *Komerstainerom* i *Bobićem*. Ondje, str. 22.

45 Malo niže navodi se nepoznati „pictor *Stumerar*... Ondje, str. 22.

45a Ondje, str. 24.

46 Rogovi ili rož(e)nice za krov.

47 Deblje hrastove ili crnogorične daske.

Item rahlin pro pavimento domus et culina alia vice emi numero 50 per denarios 12, facit	fl.	Rh.	7 40
Pro lattis ⁴⁸ a diversis acceptis dati	fl.	Rh.	2
Pro sindol ⁴⁹ maiori ei minori diverso pretio a diversis empto in simul computato facit	fl.	Rh.	20 40
Pro clavis maioribus lattarum numero 5 500, singulum mille grossis 36, dati	fl.	Rh.	9 72
Pro clavis minoribus sindolzki numero 14 000, singulum mille grossis 18 solvendo, dati	fl.	Rh.	12 48
Item pro minoribus alia vice numero 3 000 a Leonardo ⁵⁰ singulum mille Rhenensem 1, facit	fl.	Rh.	3
Ferri pro ligaturis ⁵¹ turruculi et aliis occurrentiis a Faberio emi centenarium 1	fl.	Rh.	6 40
Fabro Andrea Kavalier, qui ex nostro ferro fecit cruces 2 et klanfas ⁵² varias pro liganda turrucula et alia quae erant necessaria laboravit, dati pro labore	fl.	Rh.	2 60
Pro globo ⁵³ ex lamina supra turrim cum cruce locato dati	fl.	Rh.	2
Fabro lignario ⁵⁴ pro universo suo labore circa tectum et turriculum dati	fl.	Rh.	37
Item alteri qui domum et cubiculum rahlin stravit, podboie ⁵⁵ portarum 3 et fenestrarum 4	fl.	Rh.	6
Lapididis pro lapidibus duarum portarum, capellae et atrii, dati	fl.	Rh.	6
Eisdem pro 6 fenestris capellae et domus versus plateam	fl.	Rh.	10
Eisdem pro lapide altaris capellae et gradus ad altare	fl.	Rh.	5
Pro tribus seris portarum capellae et domus, tempore nundinarum emptis	fl.	Rh.	2 40
Arculario Sebastiano pro portis 5 de propriis asseribus elaboratis	fl.	Rh.	10
Eidem pro listis ⁵⁶ fenestrarum 8 similiter factis dati	fl.	Rh.	5
Serario Zaicz pro vectibus ⁵⁷ portarum 4, sera 1, fenestris 10 de nostro ferro	fl.	Rh.	12
Orbiculi vitrei ⁵⁸ pro fenestris dati 700, pro plumbi libras 23 per denarios 8 solvi	fl.	Rh.	2 24
Vitriario pro suo labore praeter frumenti quartas 2 1/2 in paratis dati	fl.	Rh.	4 40
Telae variegatae pro antependio altaris emi ulnas 5 per grossos 8 facit	fl.	Rh.	2

48 Lim za toranj.

49 Šindra, hrastove daščice za pokrivanje krova.

50 „Kaptolski“ (tako ga nazivaju razni kaptolski spisi!) trgovac Leonardo Milpocher ili Milpacher.

51 Željezni vezovi potrebni u tornjiću.

52 Željezni vezovi, ali određena oblika za učvršćivanje drvene građe.

53 Limena kugla koja se obično stavlja na vrh tornja i drži na sebi križ.

54 Tesar (Zimmermann!).

55 Dovratnici i nadvratnici za troja vrata kao i doprozornici (drveni okviri) za 4 prozora.

56 Prozorska krila: 4 prozora s 8 krila.

57 Zasuni (zavori) koji su se stavljali s nutarnje strane vrata i željezni zatvarači za prozore. – Bila su u svemu, dakle, četvera vrata i 10 prozora.

58 Prozori su bili ostakljeni, ali ne velikim staklima, nego malim okruglim staklima (700 kom.!) koja su bila spojena olovom.

Telae albae pro imaginibus altaris emi ulnas 2 1/2 per grossos 6 solvendo facit	fl.	Rh.	– 60
<i>Pictori Ioanni</i> ⁵⁹ pro depictis duabus imaginibus altaris capellae xenodochialis dati	fl.	Rh.	20
<i>Sculptori Ioanni Komerstainer</i> pro ara in frumine ⁶⁰ Rh 20, in paratis dati	fl.	Rh.	20
<i>Pictori Bernardo</i> pro inauratione arae, praeter speltae ⁶¹ in paratis dati	fl.	Rh.	20
<i>Pictori Ioanni</i> pro imagine sancti Martini in pariete ab extra depicta	fl.	Rh.	12
Pro calice aurifabro Francisco lottorum 22 et 1/2 cum inauratione dati	fl.	Rh.	31
Pro attalicis ⁶² rosis exornati riff 9, unde casula facta cum antipendio, dati	fl.	Rh.	28
Telae rubrae pro casula subducenda riff 3 per grossos 10 facit	fl.	Rh.	1 40
Telae albae pro casula firmanda et antipendio riff 12 et 1/2 per grossos 4	fl.	Rh.	1 40
Fals galun ⁶³ sirokeh pro casula et antipendio riff 12 et 1/2 per grossos 4	fl.	Rh.	2 40
Item vuszkih riff 11 et 1/2 – Rhenensem 1 denarios 12, serici lott 1 – denarios 32, sartori pro labore – Rhenensem i denarios 40 (facit)	fl.	Rh.	3 04
Anno 1693 dum altare consecraretur pro facibus ⁶⁴ et candelis libris 5 et quartali 1 facit	fl.	Rh.	5 20
Serario Thomae pro sera et vectibus circa portam duplicatam fornicis seu conservae ⁶⁵	fl.	Rh.	4
Latus et summa pro Xenodochio exposita facit	fl.	Rh.	526 40

Notandum. Pro campana capellae dati Rhenenses 63, quae soluta ex pecunia eiusdem Xenodochii, quia apud defunctum inventi obsignati Rhenenses 50 eiusdem Xenodochii. Item ex debito penes filium clavigeris defuncti Valentini accepti Rhenenses 13, facit Rhenenses 63, quibus soluta campana.⁶⁶

Summa totius introitus pecuniarii, iam supra specificata, tam in paratis inventorum, quam ex vino, frumento et diversis locis conflatorum constituit

fl. Rh. 7 646 d 65'

„Exitus eiusdem summae

Primo legatorum executio facta constituit	fl.	Rh.	4 360
Expensae funebrales cum exolutione creditorum et familiae	fl.	Rh.	1 357 d 56
Expensae pro Xenodochio cum capella factae	fl.	Rh.	526 d 40

59 Ivan Eisenhort (usp. bilj. 44).

60 Frumen mj. frumentum. – *Eisenhort je, dakle, slikao dvije slike za oltar u kapeli i jednu sliku (sv. Martina) vani na pročelju kapele.*

61 Pira; žito slično zobi ili ovsu (ovas). Latinski još i far, faris.

62 Atlas (Belostenec, Gazophylacium 148: „atlacz”) urešen ružama za misnicu i za antipendij.

63 Talijanski: gallone. Fina, ukrasna vrpca, opšav, galun, širit, gajtan. Vrpca može biti dakako šira ili uža, a može biti i pletena.

64 Kod svečanosti posvete oltara u kapeli upotrijebljene su baklje i svijeće.

65 Smočnica, ostava: osigura na dvostrukim vratima.

66 Ovaj račun o gradnji ubožnice i kapele sv. Martina s bilješkom o kupovini zvona za kapelu čitav je ubilježen ondje na str. 26.

Exolutio Sacrorum ⁶⁷ parata pecunia	fl. Rh. 335	–
Summa superscriptarum expensarum facit	fl. Rh. 6 579 d	16
Quibus subtractis a superscripta summa introitus florenorum Rhenensium 7 646 den. 65 remanent ab expensis ad ulteriorem rationem	fl. Rh. 1 067 d	49
Ex quibus deputati sunt domino Custodi pro suo labore tam diuturno, cui ex commissione aliorum dominorum coexecutorum totum onus rationum incumbat	fl. Rh. . 67 d	49
<i>Remanent ultimim</i> pro aliqua memoria defuncti Illustrissimi in ecclesia cathedrali aplicandi	fl. Rh. 1 000	–

Joannes Josephus Babbitsh, electus Scardonensis, lector et canonicus
Zagrabiensis coexecutor, manu propria
Joannes Znika, abbas Peter Varadiensis, custos et canonicus ecclesiae
Zagrabiensis coexecutor, manu propria.”

Pregled računa izvršili su kanonici Stjepan Ignacije Dojčić i Petar Vrbanić 6. prosinca 1694.⁶⁸

Na kraju je račune odobrio 10. prosinca 1694. novoimenovani zagrebački biskup Stjepan Želišćević, potpisan vlastoručno.⁶⁹

Na str. 31–70 ubilježeni su slijedeći podaci:

Namire za svote novca koje su pojedinci primili na ime *služenja mise* za pokojnog biskupa (540 misa, 135 fl. Rh.).⁷⁰

Namire za *primljene legatate* (rektor isusovačkog kolegija u Zagrebu Ivan Despotović, poglavari pavlinskih samostana i dr.) i za isplatu dvorskih službenika (notar Tribinac i dr.).⁷¹

67 Za služenje ovdje navedenih i 1 650 misa za pokojnog biskupa izdano je 335 for. Ondje, str. 27–28. Svih, već ranije u računima navedenih misa, s ovima ovdje navedenima, odsluženo je u svemu 3 065. Ondje, str. 28.

68 Ovaj konačni obračun potpisali su izvršitelji oporuke lektor Babić i kustos Znika, a pregledali ga i odobrili revizori naslovni biskup kanonik Dojčić i arhidakon Vrbanić. Ondje, str. 28.

69 Konačno prihvaćanje i odobrenje dao je 10. prosinca 1694. imenovani biskup Stjepan Želišćević uz vlastoručni potpis. Ondje, str. 29.

70 Kao dodatak računima ubilježene su namire na svote novca, koji su pojedinci primili na ime služenja misa za pok. biskupa. Ondje, str. 31–37.

71 Ubilježene su i potvrde o primljenim legatima i o isplati dvorskih namještenika (notar Tribinac i dr.). Ondje, str. 33–37.

Str. 38–48 prazno.

Dalje slijedi *inventar namještaja* i dr.:

U Zagrebu na dvoru i alodiju; popis je načinio katedralni arhidakon Stjepan Nedelko s dubičkim arhidakonom Petrom Vrbanićem, u nazočnosti kraljevskog povjerenika čazmanskog prepošta Stjepana Dojčića; potpis na str. 60.⁷²

U Vugrovcu,⁷³ Ivaniću,⁷⁴ Lupoglavu,⁷⁵ Prečecu,⁷⁶ Gradecu (u kuriji, kaštelu i alodiju),⁷⁷ u Miholcu i Fodrovcu.⁷⁸ Popis inventara na tim posjedima izvršio je mali sudac Zagrebačke županije Kristofor Mikulić.⁷⁹

ZUSAMMENFASSUNG

Hier veröffentlicht wird das Testament eines bekannten Bischof von Zagreb, MARTINUS BORKOVIĆ (1667–1687), das bisher in der Oeffentlichkeit unbekannt war.

Im ersten Teil dieser Arbeit gibt man zuerst der Inhalt des Testaments in der kroatischen Sprache wieder, für die Leser, die schwächere Kenntnisse der lateinischen Sprache haben.

Dann folgt das Testament selbst, wie es in der lateinischen Sprache geschrieben wurde. Das Testament wurde am 12. März 1686 verfasst, am 12. November 1686 mit einem Kodizil und am 8. October 1687 noch von den zweiten Kodizil erweitert.

Der Bischof will im Dom oder in irgendeinem Kloster seines Ordens (der Pauliner), wenn er in der Nähe desselben zu sterben geschehe, begraben werde. Die Begräbnissfeier selbst muss im Geiste der Armut abgehalten werden, wie es sich seinem Orden, dessen er dreimal Superior (der General) war, gehört. (Auch als Bischof lebte Borković wie ein Mönch in der Einfachheit und Strenge seines Ordens!)

72 Nakon praznih str. 38–48 slijedi Inventar stvari popisan poslije Borkovićeve smrti u Zagrebu u dvoru i na alodiju. Ondje, str. 49–60.

73 Inventar u Vugrovcu. Ondje, str. 61.

74 U Ivaniću; str. 62–64.

75 U Lupoglavu; str. 64–65.

76 U Prečecu; str. 65.

77 U Gradecu (kurija, kaštel, alodij); str. 66–69.

78 U Miholcu i Fodrovcu; str. 70.

Inventar u Zagrebu, u dvoru i na alodiju popisao je katedralni arhidakon Stjepan Nedelko s dubičkim arhidakonom Petrom Vrbanićem u nazočnosti kraljevskog povjerenika, čazmanskog prepošta Stjepana Dojčića, koji su svi potpisani ondje na str. 60.

79 Inventar na ostalim posjedima (Vugrovec, Ivanić itd.) popisao je mali sudac Zagrebačke županije Kristofor Mikulić na prijedlog Zagrebačkog kaptola, kako je Mikulić zabilježio na str. 62.

Unter den Legaten hat er seinen Orden an der ersten Stelle angeführt und ihm einen Teil seines Vermögens bestimmt. Nach den Paulinern, hinterliess er die Legate grösstenteils dem Orden Societatis Iesu, besonders als Entgelt für die Abhaltung der geistlichen Übungen für neue Priester vor dem Erteilen der Priesterweihe, auch für andere Priester; dann für die Errichtung der Orgel in der Kirche von St. Katharina in der Oberen Stadt (Gradec) und für verschiedene Kongregationen und Bruderschaften. Auch die Franziskaner und die Kapuziner hat er nicht vergessen (sein Beichtvater war ein Kapuziner!).

Bischof Borković wollte in dem Domkirche und an der Bischofpalast mehrere Bauarbeiten unternehmen, aber die Kriegszustände seiner Zeit hatten seine Absichten verhindert. Doch für den Dom hatte er Geld, silberne Geräte und vieles andere von seinen Sachen hinterlassen, wie das in dem Testament pünktlich angeführt wird.

Er erwähnt sehr innig auch den kroatischen Ban Graf Nikolaus Erdödy, mit dem Bischof sehr viel in der politischen Sachen des Königreichs Kroatien mitgewirkt wurde. Ihm zum Andenken einen Bild Mariens von Czestochowa gab, das er (der Ban) hoch achtete.

Sehr ernstlich ordnete der Bischof, seine Bediente ganz und gar gerecht zu bezahlen und wenn von den Fronbauern irgendeiner etwas schuldig geblieben wäre, so musste ihm alles vergeben werden.

Seiner Schwester und seinen nächsten Verwandten hatte er auch etliche Legate in Geld Getreide und Horntiere hinterlassen.

Noch wollte der fromme Bischof auch einen Armenhaus mit Kapelle in der Vlaškastrasse erbauen lassen und schon hatte er den Vertrag mit den Baumeistern gemacht und auch das Geld dafür bestimmt. Dieses Gebäude zu bauen, lag sehr am Herzen des Bischofs, so dass es auch unter den letzten seinen Wünschen erwähnt wurde.

Die zwei Kodizile ergänzen einigermaßen die Bestimmungen des Testaments selbst, aber bringen nichts besonders neues mit.

Im dritten Teil dieses Aufsatzes wird ein kurzer Bericht über der Erfüllung und des Rechnungsabschlusses des letzten Willens des Bischofs erstatten. (Die originale Schrift hat sonst cca, 70 Seiten.) Hier erwähnt man das Verteilen der Legaten im Geld, Sachen, Getreide, Wein, Salz usw. aus dem Nachlass des Bischofs; danach werden auch die laufenden Ausgaben und Unkosten bei dieser Erfüllung hervorgebracht. Besonders bringt man die ganze Rechnung von de Erbauen des Xenodochium (Armenhaus) und Kapelle des Hl. Martinus (welche im J. 1693 geweiht war), wie auch von der Errichtung des Grabs aus Salzburger Marmor vor.

Am Ende dieser Schrift befinden sich die Inventare der ganzen Nachlassenschaft des Bischofs im Hofe zu Zagreb, auf den Landeswirtschaften zu Vugrovec, Gradec, Lupoglav, Ivanić, Prečec, Miholec und Fodrovec.

Die Kommission von 2 Domherren (Dojčić und Vrbanić) hat die Revision der Rechnung durchgeführt und von dem neuernannten Zagreber Bischof Stephan Želišćević am 10. Dezember 1694 schliesslich genehmigt und angenommen.